

# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

#### สภาพทั่วไปของการผลิตและการตลาดหอมแดง

หอมแดงเป็นพืชที่ปลูกมากในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยเฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดลำพูน<sup>1</sup> ทั้งนี้ ใช้ระยะเวลาตั้งแต่การเพาะปลูกถึงการเก็บเกี่ยวประมาณ 2 เดือนครึ่งถึง 3 เดือน<sup>2</sup> ช่วงเวลาดังกล่าวจึงถือเป็นเวลาทองของเกษตรกรปลูกหอมแดง โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีระดับการพึ่งพาอาชีพสูง กล่าวคือ ดอกผลของการเพาะปลูกหอมแดงในระยะเวลาประมาณ 2 เดือนครึ่งถึง 3 เดือนนั้นจะส่งผลต่อความเป็นอยู่ตลอดทั้งปีของครัวเรือนเลยทีเดียว ด้วยเหตุนี้ อาชีพเพาะปลูกหอมแดงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อเกษตรกรปลูกหอมแดงจำนวนมาก

ปัญหาการผลิตและการตลาดหอมแดงที่เรื้อรังมาโดยตลอดนั้น คือ ปัญหาด้านคุณภาพผลผลิต ต้นทุนการผลิตและการขนส่ง มูลค่าผลผลิต ความไม่สมดุลของความต้องการซื้อและความต้องการขาย การมีตลาดที่คับแคบ และการขาดการสร้างสมและเรียนรู้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการผลิตและการตลาดหอมแดง นอกจากนี้ เนื่องด้วยช่วงเวลาของการเพาะปลูกหอมแดงมักเป็นช่วงเวลาทองของเกษตรกรปลูกหอมแดงดังกล่าว ทำให้เกษตรกรจำนวนมากมุ่งเพาะปลูกหอมแดงเชิงพาณิชย์อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ปลูกเป็นจำนวนมาก และที่ผ่านมานิยมเพียงที่จะใช้วิธีการผลิตแบบเกษตรเคมีมากกว่าแบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อหวังที่จะได้ผลผลิตที่ได้รับการเสนอราคาที่ดีจากพ่อค้าที่รับซื้อ โดยไม่ตระหนักถึงผลสะท้อนต่อสมดุลของธรรมชาติ พร้อมกันนั้น การทุ่มให้กับช่วงเวลาทองนี้นำไปสู่ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรด้วยในที่สุด ดังนั้น ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรปลูกหอมแดงจึงถูกผนวกเป็นปัญหาหนึ่งของปัญหาการผลิตและการตลาดหอมแดง

---

<sup>1</sup> กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์การผลิตและการตลาดหอมแดง (แหล่งที่มา: <http://www.moc.go.th>.)

<sup>2</sup> สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, การผลิตและการตลาดหอมแดง ปี 2542/43 (กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545), หน้า 5-6.

### ผลกระทบจากยุคการค้าเสรีต่อหอมแดง

หลังจากที่รัฐบาลไทยเปิดเสรีการค้ากับหลายประเทศภายใต้ยุคการค้าเสรี (Trade Liberalization Era) นี้ ได้มีประเทศที่ผลิตหอมแดงเช่นเดียวกัน เช่น ประเทศจีนและอินเดียที่เปิดเสรีกับไทยด้านพืชผลทางการเกษตรเมื่อเดือนตุลาคม 2546 และกันยายน 2547 ตามลำดับ มีแนวโน้มที่จะสามารถเข้ามาแย่งชิงตลาดได้จาก การที่มีราคาถูกกว่าและคุณภาพดีกว่า (ทั้งตลาดในประเทศและตลาดนอกประเทศ กล่าวคือ ตลาดมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกงและอินโดนีเซีย) แม้ว่าในตอนนี้เป็นที่ยอมรับว่าผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้ากับจีนและอินเดียต่อหอมแดงนั้นยังเกิดขึ้นไม่มากหากเทียบกับหอมหัวใหญ่และกระเทียมซึ่งเป็นพืชประเภทเดียวกัน เมื่อราคาหอมแดงในปีการผลิต 3 ปีที่ผ่านมา (นับจากที่เริ่มเปิดเสรีการค้ากับจีนซึ่งถือเป็นประเทศแรกเป็นต้นมา) ยังอยู่ในระดับที่ดีถึงจะมีการแสดงอาการทรุดของราคาออกมาในช่วงปีแรกของการเปิดเสรีให้เห็นก็ตาม (พิจารณาราคาหอมแดงใหญ่ขณะที่เกษตรกรขายได้ปี 2546, 2547, 2548 (เมษายน) และ 2549 (24-28 เมษายน) เฉลี่ยอยู่ที่ 15.06, 9.32, 9.83 และ 22.95 บาท/กิโลกรัมตามลำดับ<sup>3</sup> หรือ ถ้าพิจารณาเป็นรายเดือนหลังจากเปิดเสรีการค้ากับจีนในเดือนตุลาคม 2546 ราคาหอมแดงใหญ่ขณะเดือนพฤศจิกายน, ธันวาคม 2546 และมกราคม, กุมภาพันธ์, มีนาคม 2547 เฉลี่ยอยู่ที่ 18.55, 12.15, 10.70, 8.70 และ 8.30 ตามลำดับ<sup>4</sup>)

อย่างไรก็ตาม การที่ราคาหอมแดงยังอยู่ในระดับที่ดีมิได้หมายความว่า จะมองข้ามภัยคุกคามจากการเปิดเสรีการค้าไปได้แต่อย่างใด เนื่องจาก การพิจารณาค่าเฉลี่ยมิได้สะท้อนว่าเกษตรกรปลูกหอมแดงทุกคนได้ราคาดีถ้วนหน้า กล่าวคือ มีหลายครัวเรือนที่ขายผลผลิตในช่วงที่ราคาตามกลไกตลาดตกต่ำ<sup>5</sup> และเหตุที่หอมแดงหลังการเปิดเสรีการค้าที่ผ่านมาราคาโดยเฉลี่ยดีนั้นเป็นเพราะการที่การผลิตในประเทศมีปริมาณต่ำลง (ตัวเลขผลผลิตในปี 2547/48 ลดลงจากปี 2546/47 มากถึง 10,650 ตัน กล่าวคือ จาก 232,537 ตัน เหลือ 221,887 ตัน และตัวเลขผลผลิตในปี

<sup>3</sup> กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์การผลิตและการตลาดหอมแดง

<sup>4</sup> สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ, ข้อมูลการตลาดจังหวัดศรีสะเกษ ประจำปี 2546 (แหล่งที่มา:

<http://www.moc.go.th/opscenter/sk>)

<sup>5</sup> สัมภาษณ์ สุภา นุษบงก์ และคนอื่นๆ, เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง หมู่บ้านเขวาน้อย อำเภอขามเฒ่า จังหวัดศรีสะเกษ, 30 พฤษภาคม 2549.

2548/49 ลดลงจากปี 2547/48 มากถึง 12,610 ตัน กล่าวคือ จาก 221,887 ตัน เหลือ 209,277 ตัน<sup>6</sup>) อันเนื่องมาจากปัจจัยที่มีทั้งที่เป็นเหตุบังเอิญได้เกิดขึ้นมา กล่าวคือ<sup>7</sup>

1.) การที่อากาศไม่หนาวในช่วงดังกล่าวหัวพันธุ์จำนวนมากจึงไม่โต (ไม่ออก/ เป็นโรค)

2.) การที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยในช่วงที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (ตัวเลขต้นทุนปีเพาะปลูก 2546/47, 2547/48 และ 2548/49 เฉลี่ยอยู่ที่ 6.45, 7.95 และ 8.31 บาท/กิโลกรัมตามลำดับ<sup>8</sup>) กระทั่งว่าเกษตรกรจำนวนมากต้องลดพื้นที่เพาะปลูกไปเอง เพราะผู้ต้นทุนไม่ไหว ในขณะที่ไม่อาจคาดคะเนราคาขายได้เลย (การที่ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น บ่งชี้ได้อีกว่าราคาขายที่มองว่าดีนั้น มิได้หมายความว่าเกษตรกรจะได้กำไรแต่อย่างใด)

3.) การที่เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานขึ้น และ

4.) การที่ในปีการเพาะปลูก 2548/49 เกิดน้ำท่วมขึ้นที่ภาคเหนือซึ่งเป็นแหล่งผลิตหอมแดงในปริมาณมาก อย่างที่มีได้เกิดขึ้นมานานแล้ว ทำให้ในหลายพื้นที่ ไม่สามารถเพาะปลูกได้ เพราะน้ำท่วมขัง

ทั้งนี้ การที่ผลผลิตมีปริมาณน้อยลงด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น จึงมีนัยแปลกใจแต่อย่างใดที่ราคาหอมแดงในช่วงนั้นยังสูงอยู่ดังตัวเลขที่แสดงให้เห็น เพราะเป็นไปตามหลักอุปสงค์อุปทานนั่นเอง ยิ่งผลผลิตจากจีนและอินเดียรวมถึงประเทศคู่แข่งทางการค้าอื่นๆนั้นยังนำเข้ามาไม่มากนัก นั่นคือ ตัวเลขการนำเข้าของไทยยังคงต่ำกว่าตัวเลขการส่งออก (ตัวเลขการนำเข้าปี 2547, 2548 และ 2549 (ถึงเดือนมิถุนายน) อยู่ที่ 26,582, 5,796 และ 1,086 ตัน (ประมาณการว่าทั้งปีจะอยู่ที่ 10,000 ตัน) ตามลำดับ ซึ่งเฉพาะส่วนที่นำเข้าจากจีนอยู่ที่ 3,129, 1,679 และ 284 ตัน (ถึงเดือนมิถุนายน) ตามลำดับ ในขณะที่ตัวเลขการส่งออกอยู่ที่ 60,009, 46,634 และ 36,232

<sup>6</sup> ตัวเลขต้องรู้ของเมืองไทย บรรพ 4: 2548-2549. (นนทบุรี: อัลฟา รีเสิร์ช, 2549), หน้า 236. และ กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์การผลิตและการตลาดหอมแดง (แหล่งที่มา: <http://www.moc.go.th>.)

<sup>7</sup> กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์การผลิตและการตลาดหอมแดง (แหล่งที่มา: <http://www.moc.go.th>.) และ สัมภาษณ์ นาวี ชาติมนตรี, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านเขวน้อย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, 30 พฤษภาคม 2549.

<sup>8</sup> กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์การผลิตและการตลาดหอมแดง.

ตัน (ประมาณการณ์ว่าทั้งปีจะอยู่ที่ 45,000 ตัน) ตามลำดับ<sup>9</sup>) และผลผลิตจากจีนและอินเดียยังไม่สอดคล้องกับค่านิยมของผู้บริโภคในไทยจำนวนหนึ่งเพราะไม่มีกลิ่นและรสชาติไม่จัดเหมือนหอมแดงในไทย จนกล่าวได้ว่าเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้อย่างไม่สมบูรณ์ ยิ่งทำให้หอมแดงในไทยราคายังคืออยู่ดังกล่าว กระทั่งมองไม่เห็นผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้ากับจีนและอินเดียอย่างชัดเจน แต่เรามีโอกาสคาดเดาได้ว่าหากปัจจัยที่มีทั้งที่บังเอิญเกิดขึ้นนั้นมีได้เกิดขึ้น และหอมแดงในจีนและอินเดียนำเข้ามามากขึ้นเรื่อยๆพร้อมไปกับการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับของตลาดในไทยมากขึ้น หอมแดงในไทยจะ ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้ากับจีนและอินเดียมากเพียงใดเมื่อราคาที่เป็นอยู่ระหว่างหอมแดงไทยกับหอมแดงจีนและอินเดียยังแตกต่างกันมากเช่นนี้

นอกจากนี้ ในกระแสของการเปิดเสรีที่ผ่านมาและที่กำลังดำเนินอยู่ต่อไปกระทั่งเรียกได้ว่าเรากำลังอยู่ในยุคการค้าเสรีซึ่งต้องเผชิญกับการแข่งขันทางการค้าที่เข้มข้น (Intensity Trade Competition) นี้ ประเทศไทยยังจะต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากคู่แข่งทางการค้าหอมแดงที่มีมายาวนานอย่างฟิลิปปินส์และเวียดนามร่วมด้วย<sup>10</sup> ซึ่งกระแสหรือการตกอยู่ในยุคสมัยเช่นนี้สามารถดึงให้ประเทศคู่แข่งดังกล่าวเข้ามาแย่งชิงตลาดได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะเวียดนามที่กำลังหลายระบอบสังคมนิยมที่ปิดตัวเองจากโลก ด้วยการเปิดตัวสู่เวทีการค้าระดับนานาชาติ กระทั่งว่ามีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (ปี 2549 อยู่ที่ร้อยละ 7.5) จนมากเป็นอันดับ 2 ของโลกรองจากจีน (มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ที่ร้อยละ 8-9) และได้ร่วมเป็นภาคีในองค์การการค้าโลก (WTO) แล้วในกลางเดือนมกราคม 2550 พร้อมทั้ง ได้มีการตั้งเป้าไว้ว่าภายใน 13 ปีจะเอาชนะประเทศไทยทางด้านเศรษฐกิจ<sup>11</sup>

อนึ่ง เมื่อผนวกประเด็นที่กล่าวไปกับปัญหาค่าของเงินที่แข็งกว่าในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้าจนมีแนวโน้มเกิดผลกระทบต่อ การส่งออกและดุลการค้ารวมถึงปัญหาสถานะแวดล้อมโลกที่ไม่แน่นอนและผันแปรอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะความวิปลาซของฤดูกาลและภาวะโลกร้อนในยุคนี้ไปด้วยนั้น ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของปัญหาการผลิตและการตลาดหอมแดงได้อย่างชัดเจนว่าจะยิ่งทวีมากยิ่งขึ้นไปอีก

<sup>9</sup> สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หอมแดง: ปริมาณและมูลค่าการนำเข้ารายเดือน-หอมแดง: ปริมาณและมูลค่าการส่งออกรายเดือน (แหล่งที่มา: [http:// www.moc.go.th.](http://www.moc.go.th)) และกรมศุลกากร, ตัวเลขการนำเข้า-ส่งออกหอมหัวเล็ก (Shallot) (แหล่งที่มา: <http:// www.customs.go.th>)

<sup>10</sup> สัมภาษณ์ สมบัติ ห เพียรเจริญ, เศรษฐกร 8ว. ผู้บันทึกรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการจัดการการผลิตและการตลาดกระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่และมันฝรั่ง, 10 เมษายน 2549.

<sup>11</sup> สัมภาษณ์ จารุภูมิ เรืองสุวรรณ, ข้าราชการกระทรวงต่างประเทศ, 6 กุมภาพันธ์ 2550.

## บทบาทภาครัฐในการแก้ปัญหาหอมแดง

จากที่หอมแดงในประเทศไทยประสบปัญหาโดยตลอดดังที่ได้กล่าวไปนั้น ทำให้รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (เป็นแกนหลัก) ได้กำหนดให้มีนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงขึ้น ทั้งนี้ เป็นนโยบายที่มีต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 เป็นต้นมา<sup>12</sup> โดยได้ตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งเพื่อรับผิดชอบนโยบายนี้ โดยเฉพาะทำหน้าที่เรื่องมากระทั่งปัจจุบันคือ คณะอนุกรรมการจัดการการผลิตและการตลาดกระเทียม หอมแดง และหอมหัวใหญ่<sup>13</sup> (ในตอนหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะอนุกรรมการจัดการการผลิตและการตลาดกระเทียม หอมแดง หอมหัวใหญ่และมันฝรั่ง กล่าวคือ เพิ่มภารกิจในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งเข้าไปด้วย)

อนึ่ง เป้าประสงค์ของนโยบายในระยะหลังนี้ คือ การมุ่งพัฒนาคุณภาพผลผลิต ลดต้นทุนการผลิตและการขนส่ง เพิ่มมูลค่าผลผลิต แก้ปัญหาความไม่สมดุลของความต้องการซื้อและความต้องการขาย การสร้างตลาด ขยายตลาดและเพิ่มโอกาสทางการตลาด การสร้างสมและเรียนรู้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาการผลิตและการตลาดหอมแดง และการขจัดปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีนโยบายดังกล่าว ซึ่งถูกแปลงไปเป็นแผน แผนงานและโครงการ/งานในหลายลักษณะ ทั้งในเชิงที่เป็นการบริหารจัดการแบบยึดประเด็นเชิงนโยบาย (Agenda-based Management) และในเชิงที่เป็นการบริหารจัดการแบบยึดหน้าที่รับผิดชอบ (Function-based Management) ประกอบกับการมีโครงการ/งานในแผนงานของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในแต่ละที่ (การบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่ (Area-based Management)) ภายใต้ระบบการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ (New Public Management) ในปัจจุบันร่วมด้วย แต่หอมแดงก็ยังคงมีปัญหาด้านการผลิตและการตลาดอยู่และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปในทิศทางที่ซับซ้อนมากขึ้นภายใต้ยุคการค้าเสรีที่ขยายตัวนี้ เนื่องจาก ภาคใต้สภาพแวดล้อมใหม่ ในขณะที่โอกาสเพิ่มแต่อุปสรรคหรือภัยคุกคามก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ หากภาครัฐมิได้ให้ความสำคัญกับการปรับนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ/งานที่เกี่ยวกับการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดง โดยเฉพาะการปรับไปสู่การจัดการในเชิงรุกมากกว่าในเชิงรับและปล่อยให้อุปสรรคหรือภัยคุกคามต่างๆยังคงอยู่หรือดำเนิน

<sup>12</sup> คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์, นโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดง (กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2532).

<sup>13</sup> คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์, "คำสั่งคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ที่ 9/2532 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการการผลิตและการตลาดกระเทียม หอมแดง และหอมหัวใหญ่," 28 มิถุนายน 2532.

ต่อไป เช่น หอมแดงจีนและอินเดียพัฒนากลายเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้กับหอมแดงไทยอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ราคาหอมแดงของทั้งสองประเทศกับประเทศไทยยังแตกต่างกันอย่างที่เป็นอยู่ และหอมแดงจากฟิลิปปินส์และเวียดนามทะลักเข้ามาอย่างไร้การควบคุมที่เป็นระบบ (การปล่อยให้มีการลักลอบนำเข้า) รวมถึง ไปตีตลาดส่งออกที่เป็นเป้าหมายของไทยมาตลอด กล่าวคือ ตลาดมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกงและอินโดนีเซียอย่างหนักหน่วง อนาคตของหอมแดงไทยก็อาจจบสิ้นได้ ซึ่งมีได้หมายถึงการสูญสิ้นของชุมชนปลูกหอมแดงในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังคงหมายถึงการสูญเสียความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ประเภทหอมแดงของไทยไปด้วย ยิ่งในยุคการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้ถึงแนวคิดการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (The Theory of Comparative Advantage) มากกว่าแนวคิดการได้เปรียบเชิงแข่งขัน (The Theory of Competitive Advantage) เท่าใด ยิ่งอยู่ในจุดเสี่ยงภัยของการสูญเสียความมั่นคงทางอาหารมากเท่านั้น

ในขณะเดียวกัน ในยุคนี้ นโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงนี้ได้ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายแก้ปัญหาความยากจนซึ่งถือเป็นวาระแห่งชาติ(ตามวาทกรรมของรัฐบาล)ไปแล้ว และหอมแดงยังเป็นพืชที่สามารถร่วมผลิตภัณฑ์ยุทธศาสตร์ครัวไทยสู่ครัวโลกของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ด้วย เช่นนี้ จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งทำการศึกษาวิจัยผลของการจัดการการผลิตและการตลาดที่เป็นอยู่ และปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลว เพื่อการพัฒนา นโยบาย แผน แผนงาน หรือ โครงการ/งานที่สอดคล้องหรือปรับตัวไปกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ต่อไป

### จากปัญหาที่เป็นอยู่สู่ปัญหาการวิจัย

เนื่องด้วยปัญหาความจำเป็นดังที่ได้กล่าวไปทั้งหมดนั้น ทำให้การวิจัยครั้งนี้ได้เกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตอบสนองปัญหาดังกล่าว โดยจะมุ่งศึกษาผลของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงผ่านโครงการ/งานต่างๆที่เกี่ยวข้อง (ตอบคำถามว่าผลเป็นอย่างไร) และปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลว (ตอบคำถามว่าทำไมผลจึงเป็นเช่นนั้น) ในช่วงปีการเพาะปลูก 2546/47-2548/49 ซึ่งได้เลือกพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดศรีสะเกษ

อนึ่ง เหตุที่เลือกจังหวัดศรีสะเกษนั้นเนื่องจากเป็นจังหวัดที่ปลูกหอมแดงโดยเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในปีเพาะปลูกที่ผ่านๆมาแล้วมากที่สุดในประเทศไทย(แม้บางปีเพาะปลูกอาจจะใกล้เคียงหรือน้อยกว่าจังหวัดลำพูนแต่น้อยกว่าในตัวเลขที่ไม่มาก เช่น ปีเพาะปลูก 2547/48 จังหวัดศรีสะเกษมีเนื้อที่เพาะปลูก 22,614 ไร่ ในขณะที่จังหวัดลำพูนมีเนื้อที่เพาะปลูก 22,437 ไร่ ซึ่งใกล้เคียงกันโดยที่เนื้อที่เพาะปลูกของจังหวัดศรีสะเกษมากกว่า และปีเพาะปลูก 2548/49 จังหวัดศรีสะเกษมีเนื้อที่เพาะปลูก 21,089 ไร่ ในขณะที่จังหวัดลำพูนมีเนื้อที่เพาะปลูก

21,763 ไร่ ซึ่งเนื้อที่เพาะปลูกของจังหวัดศรีสะเกษน้อยกว่าเล็กน้อย แต่คิดเป็น 21 เปอร์เซ็นต์ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งประเทศเท่ากัน<sup>14)</sup> นอกจากนี้ จังหวัดศรีสะเกษยังเป็นจังหวัดที่นำร่อง โครงการพัฒนาที่สำคัญของรัฐบาลหลายโครงการ ซึ่งในส่วนของโครงการที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาดหอมแดงร่วมด้วย คือ โครงการเกษตรอินทรีย์หรือโครงการอาหารปลอดภัย (Food Safety) ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อรองรับมาตรการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศอย่างอื่นที่เข้ามาแทนที่ภายในยุคการค้าเสรี นั่นคือ มาตรฐานคุณภาพ และ โครงการแลกเปลี่ยนสินค้าแบบหักบัญชี (Account Trade)<sup>15)</sup>

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อเป้าหมายในลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงกันกับที่จะศึกษานี้พอมืออยู่บ้างในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งสามารถสังเคราะห์ลักษณะร่วมแล้วจัดกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

1.) การศึกษาจำนวนหนึ่งเสนอว่าในการเคลื่อนตัวสู่ยุคการค้าเสรี ภาครัฐไม่ได้ทำอะไรเลยเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้น<sup>16)</sup>

2.) การศึกษาจำนวนหนึ่งเสนอว่าการค้าเสรีไม่ได้มีผลกระทบอย่างที่เราเข้าใจหรือวิตกกังวลกัน เนื่องจาก ปัญหาราคาผลผลิตต่ำลงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมาเพราะผลผลิตจากนอกประเทศทะลักเข้ามาจำนวนมากนั้น ไม่ได้อยู่ที่การนำเข้าในปริมาณตามโควตา เนื่องจากมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับการนำเข้านอกโควตา ซึ่งยังคงต้องเสียภาษีเท่าเดิม ดังนั้น ปัญหาที่

<sup>14)</sup> สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, หอมแดง: ผลสำรวจเบื้องต้น ปีการเพาะปลูก 2548/49 รายจังหวัด (แหล่งที่มา: [http:// www.oae.go.th](http://www.oae.go.th).)

<sup>15)</sup> สัมภาษณ์ ธงชัย รูปสวดย, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7 ว., 28 พฤษภาคม 2549. และ สัมภาษณ์ วีระพงศ์ สืบคำ, การค้าภายในจังหวัดศรีสะเกษ, 29 พฤษภาคม 2549.

<sup>16)</sup> กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน, ข้อตกลงเขตการค้าเสรี: ผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรและภาคเกษตรกรรม (เอกสารสรุปข้อเท็จจริง ผลกระทบของข้อตกลงเขตการค้าเสรี และข้อเสนอทางนโยบาย: ข้อเสนอแนะ...ก่อนหาชนะ, 2549).

นันทา สิทธิราช, ดอกฝ้ายปลูกหอมแดงศรีสะเกษ (เรียบเรียงจากงานวิจัย หอมแดงศรีสะเกษ, เครือข่ายเกษตรกรทางเลือก, แหล่งที่มา: [http:// www.ftawatch.org](http://www.ftawatch.org))

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิกฤตของเกษตรกรรายย่อยในกระแสการค้าเสรีกับอธิปไตยด้านอาหาร (กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาและปฏิบัติการงานพัฒนา สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547).

เกิดขึ้นจึงไม่ได้เกิดจากการลดภาษีตามความตกลงเขตการค้าเสรี แต่เกิดจากต้นทุนการผลิตของประเทศอื่นต่ำกว่าไทยมาก<sup>17</sup>

3.) การศึกษาจำนวนหนึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะภาพรวม กล่าวคือ รวมทุกพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และรวมพืชหลายชนิด (ภายใต้การมองว่าเป็นพืชประเภทเดียวกัน) ทำให้ในท้ายที่สุดได้ข้อเสนอแนะที่เป็นแบบเหมารวม (one-size-fit-all) ซึ่งละเลยความแตกต่างทางภูมิสังคม<sup>18</sup>

4.) การศึกษาจำนวนหนึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะที่เฉพาะเรื่อง กล่าวคือ มิได้ศึกษาทั้งการผลิตและการตลาด แต่ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในด้านการผลิตหรือด้านการตลาด เช่น เรื่องการเตรียมดินปลูกหอมแดงและวิธีกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ทำให้ในท้ายที่สุด ได้ข้อเสนอแนะที่แก้ปัญหาแค่ประเด็นเดียว<sup>19</sup>

<sup>17</sup> ชโยดม สรรพศรีและคณะ, รายงานสรุปการสัมมนา ผลของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีต่อสินค้าเกษตรไทย : รายงานฉบับสมบูรณ์: เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา (กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2548).

ชราธร รัตนนฤมิตรและสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, มุลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ครอบรอบ 2 ปี FTA ไทย-จีน: ผลกระทบและความเข้าใจผิดบางประการ (งานวิจัยย่อยตามโครงการ FTA digest ลำดับที่ 4 สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548).

<sup>18</sup> กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน, ข้อตกลงเขตการค้าเสรี: ผลกระทบที่มีต่อเกษตรกรและภาคเกษตรกรรม

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิกฤตของเกษตรกรรายย่อยในกระแสการค้าเสรีกับอธิปไตยด้านอาหาร

ชโยดม สรรพศรีและคณะ, รายงานสรุปการสัมมนา ผลของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีต่อสินค้าเกษตรไทย : รายงานฉบับสมบูรณ์: เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา

ชราธร รัตนนฤมิตรและสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, มุลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ครอบรอบ 2 ปี FTA ไทย-จีน: ผลกระทบและความเข้าใจผิดบางประการ

<sup>19</sup> ศิริชัย เหล่าเลิศวรกุล, ทดสอบและพัฒนาเครื่องมือไถจอบหมุนติครดไถเดินตามสำหรับการเตรียมดินปลูกหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545).

สุวีรัตน์ กรักกระโทก, ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปทานหอมแดงของจังหวัดเชียงใหม่ (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2546).

สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร, เอกสารวิชาการศัตรูพืชกักกันที่สำคัญของหอมแดง (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร, 2547).



5.) การศึกษาที่มุ่งสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอย่างจริงจังเป็นการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ทำให้มีลักษณะที่เรียกว่าภายในศึกษาเพื่อภายในเอง (Inside for inside)<sup>20</sup>

ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้จะแตกต่างจากที่มีการศึกษาในช่วงที่ผ่านมาดังต่อไปนี้

1.) มิได้ละเลยว่าภาครัฐมีโครงการ/งานต่างๆที่ดำเนินการอยู่ ทั้งที่เพิ่งเกิดขึ้น ที่เพิ่มเติมและที่สานต่อโครงการ/งานที่มีต่อเนื่องมา ซึ่งมีส่วนช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้ยุคการค้าเสรีด้วย จึงเป็นการเข้าถึงความจริงที่มากกว่าการสรุปว่าภาครัฐไม่ทำอะไรเลย

2.) มิได้ลดทอนปัญหาจากยุคการค้าเสรีเฉพาะการลดอุปสรรคทางด้านภาษี หากแต่พิจารณาไปถึงวิถีการผลิตและการตลาดที่ต้องเปลี่ยนไป อาทิ การปรับตัวสู่การสร้างผลผลิตปลอดภัย เพื่อรองรับอุปสรรคทางด้านมาตรฐานคุณภาพที่มาแทนที่อุปสรรคทางด้านภาษี และพิจารณาไปถึงความเสี่ยงในการสูญเสียความมั่นคงทางอาหารประเภทหอมแดง

3.) เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางภูมิสังคม

4.) เป็นการศึกษาทั้งด้านการผลิตและด้านการตลาด

5.) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในลักษณะที่เรียกว่าภายนอกศึกษาเพื่อภายใน (Outside for inside)

## 2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลสำเร็จของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47- 2548/49 ทั้งระดับนโยบายและระดับโครงการ/งาน

---

อรรวรรณ บุตร โส, การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกหอมแดงโดยวิธีกำจัดศัตรูพืชด้วยสารเคมีและสารชีวภาพในจังหวัดศรีสะเกษ ปีการผลิต 2546/2547 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาเกษตรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547).

<sup>20</sup> สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, รายงานผลการสำรวจหอมแดง ปีเพาะปลูก 2546/47 (กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2547).

2. เพื่อค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Success factors) และปัจจัยแห่งความล้มเหลว (Failure factors) ของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47 – 2548/49

3. เพื่อนำข้อค้นพบมากำหนดแนวทางในการปรับตัว (Adjustment) ภายใต้ยุคการค้าเสรีของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ

### 3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาผ่านโครงการ (Project) และงาน (Task) ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่ที่ศึกษา สำหรับโครงการที่เกิดขึ้นนอกพื้นที่ แม้ว่าจะเกี่ยวกับนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในพื้นที่ด้วย แต่จะไม่อยู่ในขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ เช่น โครงการในลักษณะของการอำนวยความสะดวกในการส่งออกที่ด่านศุลกากร การปราบปรามการลักลอบนำเข้าผลผลิต หรือ การเจาะตลาดโดยการทำ Road Map ไปยังต่างประเทศของหน่วยงานส่วนกลาง เป็นต้น

2. ในการประเมินผลจะประเมินอย่างกว้างขวางโดยการพยายามประเมินโครงการ/งานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในปีเพาะปลูกที่ศึกษาที่ประมวลได้ ด้วยข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลชุมชนและข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมุ่งเน้นไปที่การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness) ทั้งในระดับผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบหรือผลลัพธ์สูงสุด

3. ในการค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยแห่งความล้มเหลวจะเลือกค้นหาเฉพาะปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของผลระดับนโยบายที่สำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องได้ข้อมูลหรือคำอธิบายถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลที่ได้จากการประเมินเพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนานโยบายต่อไปเท่านั้น

### 4. สมมุติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีสมมุติฐานเฉพาะในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 กล่าวคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47-2548/49 (อยู่ภายใต้สภาวะที่ค่อนข้างปกติ/ ไม่มีภัยธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่รุนแรง) ประกอบไปด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำ (Actionable Factors) กล่าวคือ ปัจจัยด้านตัวโครงการ/งานและปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปัจจัยแวดล้อม (Conditioners) กล่าวคือ ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายของโครงการ/งาน (ชุมชนและ

ครัวเรือน) หนึ่ง คาดว่าปัจจัยแวดล้อมหรือปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายของ โครงการ/งานนั้นจะมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจาก นโยบายด้านการเกษตรเกี่ยวข้องกับชุมชนและครัวเรือนซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายตามลักษณะของระบบนิเวศและสภาพสังคมค่อนข้างมาก หรือกล่าวอีกอย่างคือความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายด้านการเกษตรนั้นมักจะขึ้นอยู่กับความแตกต่างหลากหลายทางภูมิสังคม

## 5. นิยามคำศัพท์สำคัญที่ใช้ในการวิจัย

### ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำ (Actionable factors)

ในที่นี้ หมายถึง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ซ่อนเร้นต่อผลลัพธ์ของนโยบาย/โครงการ/งาน (Outcomes) และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการปรับเปลี่ยนนโยบาย/โครงการ/งานหรือวิธีการดำเนินนโยบาย/โครงการ/งานนั้น (สามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลไปสู่ผลลัพธ์) ปัจจัยเหล่านี้ อาจรวมถึงปัจจัยที่สะท้อนว่า ต้องจัดบริการอย่างไร หรืออาจเป็นปัจจัยที่สามารถกลายเป็นผลลัพธ์ได้ด้วยตนเอง จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแปรนโยบาย ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรแปรผัน นั่นคือสามารถเปลี่ยนแปลงได้ดังกล่าว<sup>21</sup>

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกระทำในการวิจัยครั้งนี้คือ ปัจจัยด้านโครงการ/งาน และปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

#### ปัจจัยด้านโครงการ/งาน

ประกอบไปด้วยผลของโครงการ/งานที่เกี่ยวข้อง (ทั้งผลในระดับผลลัพธ์สูงสุดและผลในระดับผลผลิต/ ผลลัพธ์) กล่าวคือ ผลของโครงการ/งานหนึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับผลของโครงการ/งานอื่น และลักษณะต่างๆของโครงการ/งาน ซึ่งแบ่งเป็นสองกรณี แยกอธิบายได้ดังนี้

#### *กรณี โครงการ/งานเชิงการประชาสัมพันธ์/รณรงค์*

หมายรวมถึง ความสามารถเข้าถึงได้ (เข้าถึงข้อมูล) ความถูกต้อง (เชื่อถือได้) ของ

<sup>21</sup> มุลินธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการตรวจสอบโดยสังคม: เครื่องมือด้านการบริหารจัดการเพื่อลดความยากจนและเพิ่มความเข้มแข็งชุมชนในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2548), หน้า 9.

ข้อมูล (Correct) ความสมบูรณ์ (เพียงพอกับที่ต้องการรู้) ของข้อมูล (Complete) ความกระชับ (ไม่ Overload) ของข้อมูล (Concise) ความชัดเจนของข้อมูล (Clear) ความเหมาะสมของช่องทางในการประชาสัมพันธ์/รณรงค์ และความสม่ำเสมอของการสื่อสาร

#### *กรณี โครงการ/งานเชิงการค้าเน้นการ*

หมายรวมถึง ความสามารถเข้าถึงได้ (รับประโยชน์จากโครงการ) ความทั่วถึง ความสะดวก ความรวดเร็ว ความสลับซับซ้อนของเงื่อนไขและขั้นตอน การสร้างความเชื่อมั่นให้แก่กลุ่มเป้าหมาย และการมีโครงการ/งานอื่นหนุนเสริม

อนึ่ง นอกจากการพิจารณาลักษณะต่างๆเป็นรายโครงการ/งานที่เสนอข้างต้นแล้ว ในที่นี้ได้รวมการเลือกกลยุทธ์การพัฒนาซึ่งเป็นปัจจัยที่อยู่ในลักษณะตัวแปรรวม (Composite Variable) เข้ามาร่วมศึกษาด้วย ซึ่งการศึกษาการเลือกกลยุทธ์พัฒนานั้นจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางของนโยบายที่เหมาะสมได้ต่อไป กล่าวคือ ควรจะเลือกกลยุทธ์การพัฒนาแบบกระแสหลัก แบบกระแสรอง หรือ แบบทางสายกลาง ทั้งนี้ จะได้อธิบายเนื้อหาโดยละเอียดในบทต่อไป

#### ปัจจัยด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประกอบไปด้วยสมรรถนะขององค์กร กล่าวคือ โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ สถานที่(ตั้ง) และวัสดุอุปกรณ์/เครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้ ส่วนที่เน้นในการศึกษาครั้งนี้คือ สมรรถนะด้านบุคลากร นั่นคือสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน ซึ่งหมายรวมถึง ความรู้ความสามารถ ความใกล้ชิดกับเกษตรกร (การเข้าถึงหรือเป็นกันเองกับเกษตรกร) การเป็นที่คาดหวังของเกษตรกร การให้ความสำคัญกับการติดตามการดำเนินโครงการ/งานอย่างใกล้ชิด (การลงพื้นที่ของหน่วยงานฯ) การมีจิตใจบริการ (ในทัศนะของเกษตรกร) การเปิดให้เกษตรกรมีส่วนร่วม และภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับเกษตรกร

อนึ่ง สามารถพิจารณาตัวแปร ค่าของตัวแปรและระดับของตัวแปรได้ในบทที่ 4 และพิจารณาการวัดได้ในบทที่ 6

### ผลลัพธ์หรือความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบาย/โครงการ/งาน (Outcomes)

ในที่นี้ หมายถึง ผลจากการดำเนินนโยบาย/โครงการ/งานที่วัดได้ เช่น การรับรู้การใช้ประโยชน์ และประสบการณ์ ฯลฯ ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงการดำเนินนโยบาย/โครงการ/งานของภาครัฐได้ต่อไป<sup>22</sup>

ทั้งนี้ ผลลัพธ์หรือความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบาย/โครงการ/งานในการวิจัยครั้งนี้คือความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงทั้งระดับนโยบายและระดับโครงการ/งาน ซึ่งเป็นข้อมูลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อ 1 อันสามารถพิจารณาตัวแปร ค่าของตัวแปรและระดับของตัวแปรได้ในบทที่ 4 และพิจารณาการวัดได้ในบทที่ 6

อย่างไรก็ตาม คำว่าผลลัพธ์ที่กล่าวถึงนี้ ใช้ในความหมายอย่างกว้างที่รวมผลลัพธ์สูงสุดหรือผลกระทบไว้ด้วย หากแต่จะมีความแตกต่างจากคำว่าผลผลิต ซึ่งสามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

ผลผลิต (Output) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของผลผลิตนั้นๆ<sup>23</sup> หรือ ผลที่เกิดขึ้นทันทีที่มีการดำเนินโครงการ/งานหรือทันทีที่โครงการ/งานได้แล้วเสร็จ ซึ่งจัดเป็นผลโดยตรงของโครงการ/งาน<sup>24</sup> เช่น ผลผลิตของโครงการส่งเสริมการผลิตหอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ คือ มีผู้ได้รับการอบรม 400 ราย มีแปลงเกษตรกรที่ได้รับการตรวจรับรอง 400 แปลง มีแปลงเรียนรู้การผลิตหอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ 400 ไร่ และได้แจกคู่มือเกษตรกรบันทึกการปฏิบัติในแปลง 400 เล่ม เป็นต้น ซึ่งยังไม่บอกถึงผลสำเร็จที่แท้จริงไม่ได้

ผลลัพธ์ (Outcome) และผลลัพธ์สูงสุด (Ultimate Outcome) หรือ ผลกระทบ (Impact) คือ ผลประโยชน์ที่เกิดจากการทำกิจกรรมที่มีต่อกลุ่มเป้าหมาย<sup>25</sup> หรือ ผลที่ตามมาหลังจากเกิดผลผลิตแล้ว (ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้เพราะได้เกิดผลผลิตของโครงการ/งาน หากปราศจากผลผลิต

<sup>22</sup> เพิ่งอ้าง, หน้า 9.

<sup>23</sup> วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, คู่มือการติดตามและประเมินผล (โครงการพัฒนาระบบและรูปแบบการดำเนินงานของสำนักประเมินผล, ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 6-6.

<sup>24</sup> ไกรยุทธ ธีรชาติสินธุ์, เศรษฐศาสตร์ภาครัฐ: รวมบทความ (โครงการตำรา ลำดับ 2 ศูนย์บริการเอกสารวิชา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 77.

<sup>25</sup> วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, คู่มือการติดตามและประเมินผล, หน้า 6-6.

เหล่านี้แล้ว ผลลัพธ์ก็จะไม่เกิดตามมา<sup>26</sup> และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มสังคมหรือผลที่ได้รับรวมยอดหรือเป้าประสงค์การพัฒนาโดยภาพรวม (ระดับนโยบาย) ที่โครงการ/งานมีส่วนทำให้เกิดขึ้น<sup>27</sup> ตามลำดับ เช่น ผลลัพธ์ของโครงการส่งเสริมการผลิตหอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ คือ เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น และสามารถผลิตสารอินทรีย์-ชีวภาพไว้ใช้เพาะปลูกได้เอง หลังเข้ารับการฝึกอบรม ในขณะที่ ผลกระทบหรือผลลัพธ์สูงสุดของโครงการเดียวกันนี้ คือ การช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศจากที่มีการเพิ่มคุณภาพของหอมแดงในแง่ของการสร้างความปลอดภัย ไร้สารเคมี หรือ Food Safety ขึ้น กระทั่งว่าตลาดทั้งในและนอกประเทศให้การยอมรับหอมแดงจากจังหวัด ซึ่งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

### ปัจจัยแวดล้อม (Conditioners)

ในที่นี้ หมายถึง ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานที่สามารถกำหนดผลลัพธ์ของนโยบาย/โครงการ/งาน ได้เช่นกัน แต่โดยปกติแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยนโยบาย/โครงการ/งาน (หรือทำได้แต่ช้า หรือเป็นนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางในระดับประเทศ) เช่น อายุและระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน รวมถึงระบบนิเวศและสภาพเศรษฐกิจสังคมโดยทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแปรสภาพแวดล้อม ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวแปรคงที่ นั่นคือ เปลี่ยนแปลงได้ยากหรือช้าดังกล่าว<sup>28</sup>

ทั้งนี้ ปัจจัยสภาพแวดล้อมในการวิจัยครั้งนี้คือ ปัจจัยด้านกลุ่มเป้าหมายของโครงการ/งาน ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยด้านชุมชน และปัจจัยด้านครัวเรือน อันสะท้อนทั้งสภาพภูมิประเทศหรือระบบนิเวศและสภาพสังคมที่เรียกรวมกันว่าภูมิสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

#### ปัจจัยด้านชุมชน

หมายรวมถึง

1.) ต้นทุนทางสังคม (Social Capital) ซึ่งประกอบด้วยการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชน ความใกล้ชิดระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความใกล้ชิดระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้าน พฤติกรรมการรวมกลุ่มของคนในหมู่บ้าน (ในรูปต่างๆ) ความสามารถ

<sup>26</sup> ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์, เศรษฐศาสตร์ภาครัฐ: รวมบทความ, หน้า 77.

<sup>27</sup> วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์, คู่มือการติดตามและประเมินผล, หน้า 6-6 – 6-7.

<sup>28</sup> มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการตรวจสอบโดยสังคม: เครื่องมือด้านการบริหารจัดการเพื่อการลดความยากจนและเพิ่มความเข้มแข็งชุมชนในประเทศไทย, หน้า 9.

ต่อรองราคากับพ่อค้า การมีหรือไม่มีประวัติหมู่บ้าน(ประสบการณ์)เกี่ยวกับการร่วมกันต่อสู้กับภัยคุกคาม สร้างสมและเรียนรู้ความรู้ หรือพัฒนาด้านต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาภาครัฐ การมีหรือไม่มีแปลงเรียนรู้หอมแดงปลอดภัยจากสารพิษ และรูปแบบวิถีการผลิตและการตลาด (เป็นปัจจัยที่อยู่ในลักษณะตัวแปรรวม)

2.) โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพของชุมชน (Physical Infrastructure) ซึ่งประกอบด้วยภูมิประเทศ (ที่ราบต่ำ/ ที่ราบลุ่ม/ ที่ราบเชิงเขา) ลักษณะดินของชุมชน (ดินร่วนปนทราย/ ดินร่วนปนดินแดงหรือดินภูเขา) การมีแม่น้ำขนาดใหญ่ไหลผ่านกับการมีพื้นที่ป่าไม้สมบูรณ์ การมีไฟฟ้าเข้าไปถึงสวน การมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การกระจายข่าวสารของหมู่บ้าน/ การมีหอกระจายข่าวที่สามารถกระจายเสียงได้อย่างครอบคลุมทั่วทั้งชุมชน ความสะดวกในการแสวงหาปัจจัยการผลิตของคนในหมู่บ้าน ความสะดวกในการเข้าถึงตลาดซื้อขายผลผลิตของคนในหมู่บ้าน ระยะเวลาในการเดินทางมายังตลาดกลาง และการมีที่ทำกร อบต.หรือเทศบาลตั้งอยู่ในพื้นที่

3.) การทำงานของสถาบันที่เป็นกลไกของชุมชน (Institutional Infrastructure) ซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมอาชีพของชาวบ้านโดยผู้นำชุมชนระดับต่างๆ การร่วมแสดงบทบาทในการส่งเสริมอาชีพของวัดและ/หรือโรงเรียน สถานะความเป็นองค์กรของเกษตรกรของสหกรณ์ การเกษตร และการสนับสนุนจากสื่อ นักการเมือง ผู้มีอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์และบุคคลสำคัญ (Political Support)

### ปัจจัยด้านครัวเรือน

หมายรวมถึง

1.) พื้นฐานส่วนตัวของสมาชิกในชุมชน (Human Capital) ซึ่งประกอบด้วย

- มิติสภาพทั่วไปของครัวเรือน กล่าวคือ สุขภาพของสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครัวเรือน อายุมากที่สุดของสมาชิกในครัวเรือน (สะท้อนประสบการณ์ชีวิตทั่วไป) ช่องทางหลักของการรับข่าวสารในชีวิตประจำวัน แหล่งเงินทุน ความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องกับการให้กู้ และการเป็นสมาชิกสหกรณ์

- มิติวิถีชีวิตโดยภาพรวม กล่าวคือ การให้ความสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมือง การให้ความสนใจติดตามข่าวสารภายในชุมชน การแลกเปลี่ยนข่าวสารกับผู้อื่นในชุมชน การให้ความร่วมมือกับภาครัฐ การคล้อยตามคนอื่นในชุมชน ความสะดวกในการเข้าถึงสหกรณ์ และการทำบัญชีครัวเรือน

- มิติการประกอบอาชีพ (ปลูกหอมแดง) กล่าวคือ มุมมองต่ออาชีพ ระดับการพึ่งพาอาชีพ จำนวนครั้งในการเพาะปลูกในหนึ่งปีเพาะปลูก (ไม่นับรวมกรณีปลูกเพื่อทำพันธุ์) การดำเนินตามทฤษฎีใหม่ของในหลวง(ว่าด้วยการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดิน) การหันมาผลิตปุ๋ย/ยาใช้เอง กำไรเมื่อเทียบกับการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่นในปีเดียวกัน รายได้จากการปลูกพืชหรือทำอาชีพอย่างอื่นกับการหมุนเสริม ความเห็นต่อความยากง่ายของการปลูกและการดูแลรักษาเมื่อเทียบกับการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่น ในชุมชน ประสบการณ์เกี่ยวกับการเพาะเพื่อทำพันธุ์เอง ประสบการณ์การใช้ปุ๋ยอินทรีย์/สารชีวภาพ และการเปิดรับสิ่งใหม่ (ทดลองเปลี่ยนวิธีการผลิตและ/หรือการตลาดไปจากที่เคยดำเนินผ่านมาโดยตลอด)

2.) สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน (Private Physical Capital) ซึ่งประกอบด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนผู้เป็นภาระที่ต้องเลี้ยงดู จำนวนผู้ร่วมรับผิดชอบในภาระที่ต้องเลี้ยงดู จำนวนวงศาคณาญาติในชุมชนที่สามารถค้ำประกันเงินกู้ให้ได้ และพื้นที่เพาะปลูกที่มี

อนึ่ง สามารถพิจารณาตัวแปร ค่าของตัวแปรและระดับของตัวแปรได้ในบทที่ 4 และพิจารณาการวัดได้ในบทที่ 5

## 6. ข้อจำกัดของการวิจัย

### ข้อจำกัดด้านขอบเขตของการวิจัย

1.) การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษทำให้ขาดการเชื่อมโยงปัญหาข้ามจังหวัด อาทิ การที่ต้นทุนในการผลิตหอมแดงของจังหวัดศรีสะเกษจะสูงหรือต่ำ ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับภาวะการผลิตและการตลาดของจังหวัดทางภาคเหนือซึ่งเกษตรกรปลูกหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษไปซื้อหัวพันธุ์หอมแดงจากที่นั่นมาปลูกด้วย เนื่องจาก ถ้าราคาหอมแดงที่จังหวัดทางภาคเหนือสูง ย่อมส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของจังหวัดศรีสะเกษสูง ในทางตรงกันข้าม ถ้าราคาหอมแดงที่จังหวัดศรีสะเกษสูง ย่อมส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของจังหวัดทางภาคเหนือสูงเช่นกัน ซึ่งการศึกษาเฉพาะในจังหวัดเดียวจะขาดการเชื่อมโยงปัญหาในประเด็นข้ามจังหวัดเช่นนี้

นอกจากนี้ การศึกษาเฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษยังทำให้ละเลยปัญหาเหนือจังหวัดด้วย อาทิ ละเลยไปว่าปัญหาด้านการตลาดหอมแดงในจังหวัดส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายของประเทศที่นำเข้าหอมแดงที่สำคัญ (เช่น นโยบายที่ไปสร้างเงื่อนไขทางการค้าที่เข้ามาแทนที่ภาษีต่างๆของประเทศที่นำเข้าหอมแดงเหล่านั้น) นโยบายด้านการเจาะตลาดโดยการทำ Road Map ไป



ยังต่างประเทศของหน่วยงานส่วนกลาง และนโยบายการแก้ปัญหาการลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตร  
หนีภาษีจากจีนและอินเดียผ่านทางภาคใต้ (โดยเฉพาะด่านสะเดา จังหวัดสงขลา) ร่วมด้วย เป็นต้น

2.) การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การประเมินประสิทธิผลเท่านั้น ทำให้ขาดผลใน  
แง่มุมอื่น อาทิ ประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพต่อค่าใช้จ่าย (Cost Effectiveness) ต้นทุนต่อ  
หน่วย (Unit Cost) และความก้าวหน้า (Progress) เป็นต้น

3.) การศึกษาครั้งนี้มุ่งหาคำตอบของนโยบายการเกษตรกรณีหอมแดง ซึ่งมี  
ประเด็นมากมายที่เกี่ยวข้อง หรือ กล่าวอีกอย่างคือมีภาพย่อยมากมายในภาพใหญ่ โดยกำลังที่มีอยู่  
ทำได้เพียงการเลือกภาพย่อยหนึ่งในภาพทั้งหลายนั้นมาศึกษา ด้วยการดกอยู่ภายใต้ทฤษฎีระบบ  
(System Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีแม่ (Grand Theory) ที่ครอบคลุมการศึกษาทางสังคมศาสตร์  
โดยเฉพาะทางรัฐประศาสนศาสตร์มาช้านาน กล่าวคือ เชื่อว่ามนุษย์สามารถศึกษาแบบแยกส่วนได้  
ภายใต้ฐานคติที่ว่าส่วนย่อย (Parts) เป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวม (Whole) และเมื่อเราแยกศึกษาแล้ว  
เอามารวมกันจะได้ภาพรวมทั้งหมดได้ (เพราะสิ่งที่ศึกษาอยู่ในระบบเดียวกัน) ด้วยเหตุนี้ จึงยังมี  
ภาพย่อยอีกจำนวนมากที่ไม่ได้ศึกษา อาทิ การสร้างความสมดุลของความต้องการซื้อและความ  
ต้องการขายหอมแดง การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดหอมแดง และการสร้างระบบ  
พยากรณ์ราคาหอมแดง เป็นต้น

นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ไปไม่ถึงประเด็นที่หลุดออกไปจากการวิ่ง/ว้ายอยู่ใน  
ทฤษฎีระบบ ซึ่งทำให้การศึกษาครั้งนี้ทำได้เพียงการตอกย้ำความจำเป็นของการมีอยู่ของทฤษฎี  
ระบบเท่านั้น กล่าวคือ ไปไม่ถึงการศึกษาภาพรวมที่มีคำอธิบายอย่างไม่แยกส่วน อาทิ โครงสร้าง  
ระบบเศรษฐกิจในชุมชนปลูกหอมแดง โครงสร้างระบบสังคมการเมืองในชุมชนปลูกหอมแดง และ  
เครือข่ายความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการของนักการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนปลูก  
หอมแดง เป็นต้น

### ข้อจำกัดด้านกรอบในการวิเคราะห์

การศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้กรอบในการวิเคราะห์ที่พัฒนาจากแนวคิดด้านการศึกษานโยบาย  
ในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก โดยละเอียดรอบในมิติอื่นๆ จึงทำให้การหาคำตอบ  
หรือคำอธิบายให้กับนโยบายที่ศึกษาซึ่งอยู่ในโลกของความเป็นจริง มีลักษณะเป็นการเลือกแวนใน  
การมอง หรือ เลือกกรอบในการพิจารณา ซึ่งไม่นำไปสู่ความเข้าใจปัญหาเชิงนโยบายที่แท้จริงและ  
รอบคอบรอบด้านได้ ดังนั้น ข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้ก็คือความไร้เคียงสา

ของการอธิบาย (Naïve explanation) กล่าวคือ มีการย่อความจริง (Reductionism) ไปหลายประการ ด้วยความที่ตกอยู่ภายใต้ความเป็นศาสตร์ที่ถูกอุปโลกน์ขึ้นมา

### ข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้พยายามประยุกต์ระเบียบวิธีวิจัยของ CIET International<sup>29</sup> ซึ่งจะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4 หากแต่ด้วยข้อจำกัดที่มี จึงประยุกต์มาเฉพาะ AOC Tables ซึ่งเป็นเครื่องมือในการออกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ค่อนข้างสมบูรณ์ (มีส่วนที่ขาดตกบกพร่องน้อย เพราะกำหนดสิ่งที่ต้องการรู้ไว้แต่ต้น) โดยละเอียดวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Risk Analysis และวิธีการจัดเสวนากลุ่มย่อย (Focus Group) หลังการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ซึ่งวิธีดังกล่าวจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ชัดเจน (เป็นการเทียบเคียงระหว่างค่าตัวแปรสองค่าว่าอะไรนำไปสู่ผลที่ดีกว่า) และนำไปสู่การพิจารณาข้อค้นพบร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายแต่ละฝ่าย อันมีลักษณะเดียวกันกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) นั่นเอง ทั้งนี้ กลุ่มวิจัยต้นแบบที่ใช้ CIET International ในประเทศไทย กล่าวคือ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) เรียกการดำเนินการวิจัยเช่นนี้ว่าการตรวจสอบทางสังคม (Social Audit) อันสามารถลดจุดอ่อนของการวิจัยแบบที่ผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยเป็นแค่ผู้ถูกวิจัย และแบบที่ผู้เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยเป็นผู้วิจัยตนเอง (ที่เรียกว่างานวิจัยไต้หวัน อาทิ งานวิจัยที่ชื่อว่า “รายปีไศล” เป็นต้น)

### ข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เลือกเก็บข้อมูลระดับชุมชนจากหมู่บ้านซึ่งเลือกเพียง 44 หมู่บ้าน ทำให้ความถี่ของข้อมูลระดับนี้ เมื่อนำไปวิเคราะห์โดยสถิติวัดความสัมพันธ์ บางกรณีเกิดปัญหาการขัดแย้งกับฐานคติ (Assumption) ของสถิติที่เลือกใช้ได้ อาทิ ไคสแควร์มีฐานคติว่าเมื่อนำข้อมูลมาลงรหัสในตารางเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แล้ว ข้อมูลในทุกช่องของตารางคาดหวัง (Expected Table) ต้องไม่น้อยกว่า 5

<sup>29</sup> มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาการตรวจสอบโดยสังคม: เครื่องมือด้านการบริหารจัดการเพื่อลดความยากจนและเพิ่มความเข้มแข็งชุมชนในประเทศไทย.

### ข้อจำกัดด้านข้อมูล

ปัจจัยสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลในพื้นที่คือการได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านและข้าราชการในพื้นที่ ทั้งนี้ การศึกษาค้นคว้าพบอุปสรรคในช่วงที่อยู่ระหว่างการเกิดวิกฤตการณ์การเมือง กล่าวคือ การเกิดกระแสสนับสนุนและต่อต้านพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งมีผลให้คนในพื้นที่จำนวนไม่น้อยไม่ให้ความไว้วางใจจากการที่มาจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงจุดยืนต่อต้านพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตรที่เป็นที่รักของคนในพื้นที่ค่อนข้างชัดเจน ความก้าวหน้าในการเข้าถึงข้อมูลในช่วงนี้จึงชะงักงันไป

### ข้อจำกัดด้านแนวทางในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้านี้ตกอยู่ภายใต้แนวทางในการศึกษา (Approach) แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งมีความพยายามที่จะขจัดสิ่งที่เป็นค่านิยม (Value) ออกไป ด้วยการเลือกศึกษาเฉพาะสิ่งที่เป็นความจริง (Fact) ทั้งที่ในฐานคติของแนวทางในการศึกษาแบบวิพากษ์ (Critical Theory) และแบบโครงสร้างนิยม (Constructivism) เชื่อว่าแยกศึกษาไม่ได้ กล่าวคือ ค่านิยมก็คือความจริง และความจริงก็คือค่านิยมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ งานชิ้นนี้จึงเป็นเพียงการผลิตซ้ำ (Reproduction) ผลงานการศึกษาภายใต้แนวทางการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioralism) ที่มีต่อเนื้อหาอย่างยาวนานหลายหมื่นล้านชิ้นเท่านั้น ด้วยการเชื่ออย่างสนิทใจว่ามีความจริงแท้หรือสิ่งที่ดีที่สุดอยู่ภายใต้ข้อถกเถียงของการมีอยู่ของความจริงแท้ (Truth) หรือ ข้อถกเถียงว่าด้วยการมีอยู่ของความรู้ ซึ่งเป็นข้อถกเถียงระดับภาวะวิทยา (Ontology) ของ แนวทางในการศึกษาแบบต่างๆ

## 7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

### ประโยชน์ในเชิงวิชาการ

1.) เป็นการนำแนวคิด ตัวแบบและระเบียบวิธีวิจัยของการวิจัยประเมินผลมาทดลองใช้ทำการประเมินจริง พร้อมทั้งพัฒนาโดยการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม ซึ่งนำไปสู่การต่อยอดประโยชน์ของแนวคิด ตัวแบบและระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าว โดยเฉพาะการทดลองนำ AOC Tables ของ CIET International มาใช้ กล่าวคือ หลังจากประเมินผลแล้วจะค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยแห่งความล้มเหลว โดยวิธีนิรนัย (Deductive) คือ การกำหนดปัจจัยที่เป็นไปได้ไว้ก่อนในตารางที่เรียกว่า AOC Tables ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรม (Review Literature) และลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเบื้องต้น (Pre-research) แล้วจึงนำปัจจัยที่เป็นไปได้เหล่านั้นไปทดสอบในภายหลัง อัน

จะทำให้สามารถออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างชัดเจน ซึ่งช่วยแก้ปัญหาความตรงของงานวิจัย (Research Validity) ในแง่ของการค้นหาปัจจัยแห่งความสำเร็จและปัจจัยแห่งความล้มเหลวโดยการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์มักจะมีข้อจำกัดในการให้เหตุผล (Bounded Rationality) เสมอ จากที่อาจจะมีเวลาให้คิดไม่พอที่จะเสนอปัจจัยอย่างรอบคอบรอบด้าน หรือ หลงลืมข้อมูลบางส่วนที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์ไป ดังนั้น การสร้าง AOC Tables ก่อนจะช่วยให้การรอบที่ชัดเจน และเมื่อวิเคราะห์เชิงสถิติผ่าน AOC Tables แล้วจึงไปสัมภาษณ์เพื่ออธิบายผลที่ได้รับอีกทีหนึ่งนั้น จะทำให้ผลสรุปมีความสมบูรณ์มากกว่า

2.) นำไปสู่การเสริมเติมต่อแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของการบริหาร โครงการ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์ความรู้ในด้านนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของการนำนโยบายด้านการเกษตรในบริบทของยุคการค้าเสรีไปปฏิบัติ และปัจจัยที่ส่งผล/มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของการบริหาร โครงการเกี่ยวกับการเกษตรในบริบทเดียวกันนั้น

3.) เป็นการพยายามหาข้อค้นพบเชิงประจักษ์ เพื่อให้ให้นัก (Make judgment) กับด้านใดด้านหนึ่งหรือแสวงหาจุดสมดุลระหว่างข้อถกเถียงเชิงหลักการต่างๆ ที่มีอยู่และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา (Debates/ Arguments) กล่าวคือ (1.) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบเหมารวม แบบคำนึงถึงความแตกต่างทางภูมิสังคมและแบบคู่ขนาน (2.) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบมุ่งเน้นการเจริญเติบโต แบบมุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพหรือความยั่งยืนที่มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและแบบมุ่งเน้นการลดปัญหาเชิงโครงสร้างควบคู่ไปกับการสร้างเสถียรภาพหรือความยั่งยืนผ่านการมุ่งให้คนพึ่งตนเองได้ (3.) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบยึดแนวคิดว่าด้วยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ความได้เปรียบเชิงแข่งขันและการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันภายใต้ความเสียเปรียบเชิงเปรียบเทียบ รวมถึง (4.) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแบบเน้นการเกษตรเคมี แบบเน้นการเกษตรอินทรีย์ และแบบเน้นปรับสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างทิศทางของนโยบาย (Policy Direction) ได้ต่อไป

4.) เป็นอีกงานวิจัยหนึ่งที่พยายามอุดช่องว่างของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการพยายามผสมผสานการวิจัยทั้งสองแบบ ด้วยการเริ่มต้นจากข้อมูลเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและลงพื้นที่เก็บข้อมูลในเบื้องต้น จากนั้นนำไปสร้างกรอบเพื่อทดสอบเชิงปริมาณ แล้วจึงนำผลเชิงปริมาณมาตรวจสอบ

และอธิบายด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง เช่นนี้ งานวิจัยนี้จึงสามารถเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research)

### ประโยชน์ในเชิงการปฏิบัติ

- 1.) นำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับตัวของนโยบายฯ ภายใต้ยุคการค้าเสรี
- 2.) เป็นส่วนหนึ่งในความพยายามหาทางรักษาชุมชนปลูกหอมแดง ซึ่งมีแนวโน้มสูญพันธุ์จากสังคมไทยในยุคแห่งการค้าเสรีที่มีการแข่งขันทางการค้ากันอย่างเข้มข้นนี้

### 8.การนำเสนอผลการวิจัย

แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 9 บท คือ

- 1.) บทนำ
- 2.) แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.) ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47-2548/49
- 4.) ระเบียบวิธีการวิจัย
- 5.) ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนและชุมชนปลูกหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ
- 6.) ผลสำเร็จของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47-2548/49
- 7.) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายการจัดการการผลิตและการตลาดหอมแดงในจังหวัดศรีสะเกษ ปีเพาะปลูก 2546/47-2548/49
- 8.) อภิปรายผล
- 9.) สรุปและข้อเสนอแนะ